

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2013 r.

Sąd Okręgowy w Siedlcach Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Małgorzata Chomiuk

Protokolant st. sekr. sąd. Iwona Bierkat

po rozpoznaniu w dniu 23 września 2013 r. w Siedlcach sprawy

z powództwa J. Z., A. K. (1), M. Z., A. K. (2)

przeciwko R. M. (1), J. M. (1), Z. K. (1), E. K. (1), M. M. (1)

o ustalenie

I. ustala, że A. K. (1), M. Z., A. K. (2), J. Z. przysługuje prawo do grobu rodziny M. znajdującego się na cmentarzu (...) Parafii (...) w M., w tym prawo do pochowania w tym grobie A. K. (1) i M. Z. oraz do kultywowania w tym miejscu pamięci o pochowanych tam osobach zmarłych przez odwiedzanie grobu, sprawowanie przy nim zwyczajowych obrzędów, składanie na nim kwiatów i wieńców, palenie zniczy oraz prawo do dysponowania grobem przez wykonywanie prac konserwacyjnych i remontowych;

II. umarza postępowanie w stosunku do M. M. (1), J. M. (2), R. M. (2);

III. zasądza od Z. K. (1) na rzecz A. K. (1), M. Z., A. K. (2), J. Z. kwoty po 263,50 zł (dwieście sześćdziesiąt trzy zł pięćdziesiąt gr) i od E. K. (1) na rzecz A. K. (1), M. Z., A. K. (2), J. Z. kwoty po 263,50 zł (dwieście sześćdziesiąt trzy zł pięćdziesiąt gr) tytułem zwrotu kosztów procesu.

I C 732/12

UZASADNIENIE

A. K. (1), M. Z., A. K. (2), J. Z. wnieśli o ustalenie, że przysługuje im prawo do grobu rodziny M. znajdującego się na cmentarzu R. – (...) Parafii (...) w M., w tym prawo do pochowania w tym grobie A. K. (1) i M. Z. oraz do kultywowania w tym miejscu pamięci o pochowanych tam osobach zmarłych przez odwiedzanie grobu, sprawowanie przy nim zwyczajowych obrzędów, składanie na nim kwiatów i wieńców, palenie zniczy, a także prawo dysponowania grobem przez wykonywanie prac konserwacyjnych i remontowych. Powodowie ponadto wnieśli o zasądzenie na ich rzecz od pozwanych zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu swego powództwa wskazali, iż na cmentarzu R. - (...) Parafii (...) w M. znajduje się grób rodziny M.. W grobie tym zostali pierwotnie pochowani A. M. w 1939 r oraz jej mąż J. M. (3) w 1939 r – dziadkowie powódki A. K. (1) i pradziadkowie powódki M. Z.. W 1987 r w grobowcu tym pochowana została S. M. – matka A. K. (1) i Z. K. (1). Powodowie wskazali, iż w tym czasie grobem tym dysponowała A. K. (1) i nieżyjąca obecnie jej siostra I. B. (1), które wspólnie sfinansowały postawienie pomnika po śmierci matki. Wówczas w rodzinie uzgodniono, iż jedna część grobowca tzw. podwójnego będzie należała do A. K. (1) i jej najbliższej rodziny. A. K. (1) jako dysponentka grobu zgodziła się na pochowanie w nim swego zięcia, a męża M. W. Z., który zmarł w dniu 05.01.1989 r. Wówczas nikt z rodziny nie kwestionował decyzji powódki. Konflikt dotyczący grobu rozpoczął się w rodzinie po śmierci I. B. (2), która zmarła w 1995 r. Wówczas Z. K. (1) i jej brat R. M. (3) zdjęli dotychczasowe tablice i umieścili na grobie nowe wykonane przez siebie. Powodowie wskazali, iż na tym tle pomiędzy A. K. (1) oraz Z. K. (1) i W. M. (1) toczyła się sprawa sądowa

wniesiona przez powódkę o przywrócenie i ochronę naruszonego posiadania grobu. Spór ostatecznie zakończył się oddaleniem powództwa. Z. K. (1) i jej brat W. M. (1) uiścili opłatę na rzecz zarządu parafialnego cmentarza, w kwocie odpowiadającej opacie za jedno miejsce w grobie. Następnie w 1999 r Z. K. (1) i W. M. (1) uzurpując sobie prawa do grobu wykonali prace remontowe grobowca W ich wyniku wymurowana została pieczara, zaś wcześniej pochowane zwłoki umieszczone zostały niżej w ziemi. Wykonano też tzw. pomnik i umieszczono nowe tablice z nazwiskami pochowanych osób. Powódki wskazały, iż przed rozpoczęciem tego remontu stanowczo sprzeciwiały się jakimkolwiek pracom. Złożona nawet została skarga do Prokuratury Rejonowej w Mińsku Mazowieckim dotycząca znieważenia miejsca spoczynku męża M. Z.. W marcu 2003 r w przedmiotowym grobowcu pochowany został bez uzgodnienia z powódkami W. K. - mąż pozwanej Z. K. (1). Z uwagi na zachowanie pozwanych – osób, które kwestionują prawa powodów do przedmiotowego grobu, zdaniem powodów, mają oni interes prawny w ustaleniu, że także im przysługują prawa do rodzinnego grobu M..

Pozwana E. K. (1) w toku postępowania w sprawie wносиła o oddalenie powództwa powołując się na treść wydanego przez Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim w sprawie I C 221/95 wyroku oddalającego powództwo A. K. (1) o przywrócenie jej prawa do posiadania rodzinnego grobu M.. Jednocześnie oświadczyła, iż nie zabrania powodom zapalania zniczy na grobie czy składania kwiatów, nie wyraża jednak zgody na pochowanie w tym grobie A. K. (1) i M. Z..

Pozwana Z. K. (1) również nie zgadzała się z treścią pozwu i wносиła o jego oddalenie. Wskazała, iż to ona zapłaciła za miejsca w grobie rodzinnym i nie wyraża zgody na pochowanie w nim A. K. (1) i M. Z.. Wskazała, iż powodowie poza prawem do nawiedzania grobu, zapalania zniczy, składania kwiatów, nie mają żadnych praw do tego grobu.

Pozwana S. K. w odpowiedzi na pozew oświadczyła, iż nie kwestionuje prawa powodów do grobu rodzinnego M., jak też nigdy nie zabraniała powodom kultywowania pamięci o pochowanych tam osobach.

Pozwana E. K. (2) w odpowiedzi na pozew oświadczyła, iż nie kwestionuje prawa powodów do grobu rodzinnego M., jak też nigdy nie zabraniała powodom kultywowania pamięci o pochowanych tam osobach.

Pozwana L. G. w odpowiedzi na pozew oświadczyła, iż nie kwestionuje prawa powodów do grobu rodzinnego M., jak też nigdy nie zabraniała powodom kultywowania pamięci o pochowanych tam osobach.

Pozwana W. G. w odpowiedzi na pozew oświadczyła, iż nie kwestionuje prawa powodów do grobu rodzinnego M., jak też nigdy nie zabraniała powodom kultywowania pamięci o pochowanych tam osobach.

Z uwagi na stanowisko pozwanych S. K., E. K. (2), L. G., W. G. powodowie podczas rozprawy w dniu 26.09.2012 r cofnęli wobec tych pozwanych pozew i wnieśli o umorzenie postępowania w tym zakresie.

Postanowieniem z dnia 13 czerwca 2013 r Sąd umorzył postępowanie w sprawie w stosunku do S. K., E. K. (2), L. G., W. G..

W toku postępowania w sprawie pozwany J. M. (2) oświadczył, iż nie kwestionuje prawa powodów do grobu rodzinnego M. w tym prawa do pochowania w nim A. K. (1) i M. Z. oraz do kultywowania w tym miejscu pamięci o pochowanych tam osobach zmarłych, a także prawa do dysponowania grobem przez wykonywanie prac konserwatorskich i remontowych.

Pozwana M. M. (1) oświadczyła, iż nie kwestionuje prawa powodów do grobu rodzinnego M. w tym prawa do pochowania w nim A. K. (1) i M. Z. oraz do kultywowania w tym miejscu pamięci o pochowanych tam osobach zmarłych, a także prawa do dysponowania grobem przez wykonywanie prac konserwatorskich i remontowych.

Pozwany R. M. (2) oświadczył, iż nie kwestionuje prawa powodów do grobu rodzinnego M. w tym prawa do pochowania w nim A. K. (1) i M. Z. oraz do kultywowania w tym miejscu pamięci o pochowanych tam osobach zmarłych, a także prawa do dysponowania grobem przez wykonywanie prac konserwatorskich i remontowych.

Wobec stanowiska tych pozwanych powodowie podczas rozprawy w dniu 23 września 2013 r cofnęli wobec nich powództwo, zrzekając się jednocześnie roszczenia.

Sąd ustalił, co następuje:

Na cmentarzu R. -(...) (...)w M. znajduje się grób rodziny M.. W grobie tym zostali pierwotnie pochowani A. M. w 1938 r oraz jej mąż J. M. (3) w 1939 r – dziadkowie powódki A. K. (1) i pozwanej Z. K. (1). W 1987 r w grobie tym pochowana została S. M. – matka A. K. (1) i Z. K. (1). W roku 1989 za zgodą rodziny w grobie tym pochowano W. Z. - męża powódki M. Z.. (pismo proboszcza R. – (...)Parafii (...)w M. k. 15)

Po śmierci S. M. budowę pomnika na grobie sfinansowała powódka A. K. (1) wraz z siostrą I. B. (1). (dowód wpłaty k.7, pismo proboszcza R. – (...) Parafii (...)w M. k. 15)

W dniu 3 listopada 1994 r W. M. (1) i Z. K. (1) wnieśli do zarządcy cmentarza opłatę za jedno miejsce w grobie rodzinnym. W księgach parafialnych nie wpisano jakiego grobu dotyczy opłata. W dniu 26.04.1995 r osoby te dokonały dopłaty za drugie miejsce w grobie rodziny M.. (pismo proboszcza R. – (...) Parafii (...)w M. k. 15, dowód wpłaty k. 16, k. 80, dowód wpłaty k. 80)

Konflikt dotyczący grobu rozpoczął się w rodzinie po śmierci I. B. (1), która zmarła w 1995 r. Wówczas Z. K. (1) i jej brat W. M. (1) zdjęli dotychczasowe tablice nagrobne i umieścili na grobie nowe wykonane przez siebie. W latach 1995 – 1997 pomiędzy A. K. (1) oraz Z. K. (1) i W. M. (1) toczyło się przed Sądem Rejonowym w Mińsku Mazowieckim postępowanie o przywrócenie i ochronę naruszonego posiadania grobu. Ostatecznie sprawa zakończona została oddaleniem powództwa. (wyroki k. 8 – 10)

W 1999 r Z. K. (1) i W. M. (1) wykonali bez porozumienia się z powodami prace remontowe grobowca. W ich wyniku wcześniej postawiony przez A. K. (1) pomnik został zlikwidowany, a wymurowana została pieczara na cztery osoby i wybudowany nowy pomnik. (dowody opłaty k. 19 wyjaśnienia stron) Na wykonanie tych prac wyraził zgodę zarządca cmentarza. (pismo k. 80) Wcześniej pochowane zwłoki umieszczone zostały niżej w ziemi. Na skutek takiego zachowania Z. K. (1) powódka M. Z. złożyła do Prokuratury Rejonowej w Mińsku Mazowieckim zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przez Z. K. (1) i W. M. (1) znieważenia miejsca spoczynku męża M. Z.. (skarga k. 20 – 21) W przedmiotowej sprawie zostało wydane postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia. (postanowienie k. 22 – 22v)

W marcu 2003 r w przedmiotowym grobowcu pochowany został bez uzgodnienia z powódkami W. K. - mąż pozwanej Z. K. (1). (okoliczność bezsporna)

W marcu 2011 r A. K. (2) złożyła do Prokuratury Rejonowej w Mińsku Mazowieckim zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa zbezczeszczenia zwłok jej ojca W. Z.. Wskazała w swoim piśmie ,iż podczas remontu grobu bez jej zgody zostały naruszone zwłoki jej ojca. Postanowieniem z dnia 15.04.2011 r odmówiono wszczęcia dochodzenia w przedmiotowej sprawie wobec braku znamion czynu zabronionego (zawiadomienie o przestępstwie i postanowienie – akta Prokuratury Rejonowej w Mińsku Mazowieckim 1 Ds. 368/11)

Obecnie pomiędzy powodami a Z. K. (1) i E. K. (1) istnieje konflikt związany z prawem do pochowania w tym grobie A. K. (1) i M. Z. oraz konflikt dotyczący kultywowania pamięci o zmarłych członkach rodziny pochowanych w tym grobie. (wyjaśnienia stron złożone podczas rozprawy w dniu 23 września 2013 r.)

Sąd zważył, co następuje:

W myśl art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Obecnie tak w orzecznictwie Sądu Najwyższego jak i w doktrynie dominuje pogląd o dopuszczalności wykorzystywania tego przepisu w celu ochrony dóbr osobistych. Decyzja co do sposobu ochrony powinna należeć do podmiotu, o którego dobro osobiste chodzi. Także więc wtedy, gdy doszło już do naruszenia dobra osobistego, powód powinien mieć możliwość wytoczenia powództwa jedynie ustalającego. Przesłanką jest

oczywiście istnienie interesu prawnego. Do przyjęcia, że interes prawny istnieje, wystarczające jest to, że wyrok usunie mającą charakter obiektywny niepewność stanu prawnego. To obiektywne podejście można uzupełnić o element subiektywny wyrażający się w przekonaniu powoda o potrzebie udzielenia mu ochrony prawnej w tej właśnie formie, jeżeli przekonanie to ma oparcie w obiektywnie istniejących okolicznościach.

W przedmiotowej sprawie powodowie wnieśli o ustalenie, że przysługują im określone uprawnienia do grobu rodziny M. położonego na cmentarzu R. – (...) Parafii (...)w M.. W chwili obecnej pomiędzy powodami a pozwanymi Z. K. (1) i E. K. (1) trwa spór dotyczący uprawnień związanych z przedmiotowym grobem. Ponieważ w grobie tym pochowane są osoby najbliższe dla powodów tj. matka, dziadkowie i zięć A. K. (1) oraz mąż M. Z., a zarazem ojciec A. K. (2) i J. Z. mają oni uzasadniony interes prawny w tym, aby ustalić zakres ich uprawnień do tego grobu. Zwłaszcza, iż obecnie grobem tym dysponują wyłącznie pozwane Z. K. (1) i E. K. (1). Przy czym Z. K. (2) razem ze swoim nieżyjącym już bratem opłaciła dwa miejsca do pochówku w tym grobie i wyburzając poprzedni pomnik wybudowała na tym grobie nową pieczarę i postawiła nowy pomnik. Osoby wcześniej pochowane w tym grobie zostały umieszczone pod nowo wybudowaną pieczarą, co wynika z dowodów przeprowadzonych w postępowaniu karnym. W nowo wybudowanym grobowcu został pochowany mąż Z. K. (1). Tym samym w grobie tym spoczywają także osoby bliskie dla pozwanych: matka, dziadkowie i mąż Z. K. (1) oraz ojciec E. K. (1).

Uprawnienie do grobu lub do miejsca w grobie rodzinnych ma dwojaki charakter: osobisty i majątkowy, przy czym elementom osobistym przypada rola wiodąca, bez względu na to, jaka jest wartość elementów majątkowych tego prawa i na czym one polegają. Do uprawnień osobistych, zalicza się przede wszystkim pochowanie po śmierci zwłok uprawnionego w wybranym przez niego miejscu w grobie jednoosobowym lub wieloosobowym rodzinnym, obok zwłok osób mu bliskich oraz kult pamięci zmarłych, który polega na przysługujących człowiekowi różnych wolnościach, wypływających ze sfery uczuć i odczuć odnoszącej się do postaci osoby zmarłej, okazywania szacunku dla wspomnień i pamięci o niej, urządzenia pogrzebu oraz grobowca i decydowania o jego wystroju, załatwiania spraw z zarządem cmentarza, ochronie przed naruszeniami, składania wieńców, palenia zniczy, decydowania lub współdecydowania o przeznaczeniu wolnych miejsc w grobowcu dla pochowania dalszych zmarłych itp. Wszystkie te uprawnienia stanowią jedno dobro osobiste tj. kult pamięci osoby zmarłej. Przedmiotem ochrony prawnej jest w tym wypadku prawo do sprawowania kultu osoby zmarłej, natomiast przesłanką tej ochrony jest naruszenie dobra osobistego podmiotu tego prawa. Elementy osobiste prawa do grobu mają charakter przeważający i są związane z określoną osobą; jako prawa osobiste są niezbywalne i niedziedziczne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1979 r., OSNCP 1979, nr 10, poz. 195).

Grób rodziny M. istnieje od 1938 r jako grób ziemny. W grobie tym zostali pierwotnie pochowani A. M. w 1938 r oraz jej mąż J. M. (3) w 1939 r – dziadkowie powódki A. K. (1) i pozwanej Z. K. (1). Tym samym w grobie tym były dwa miejsca do pochówku zmarłych. W 1987 r w grobie tym pochowana została S. M. – matka A. K. (1) i Z. K. (1). W roku 1989 za zgodą rodziny w grobie tym pochowano W. Z. - męża powódki M. Z. i zięcia A. K. (1). Powyższe jednoznacznie wynika z treści pisma proboszcza R. – (...) Parafii (...)w M.. (k. 15) Tym samym w grobie tym zostały wykorzystane obydwie miejsca przeznaczone do pochówku. Do tego czasu dysponentem grobu była m.in. A. K. (1), która wyraziła zgodę na pochowanie w tym grobie męża swojej córki. Pozostała część rodziny w żaden formalny sposób nie protestowała przeciwko takiemu rozporządzeniu grobem rodzinnym przez powódkę. Pochowanie zwłok w grobie ziemnym zapewnia najbliższym członkom rodziny osoby zmarłej uprawnionej do pochówku, że przed upływem lat dwudziestu nie zostanie on użyty do ponownego pochowania (art. 7 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych). Tym samym do lat 2007 - 2009 r w grobie tym nikt nie powinien zostać ponownie pochowany. Przekonanie powódki o dysponowaniu przedmiotowym grobem utwierdzone zostało poprzez pokrycie kosztów wybudowania pomnika na grobie po śmierci S. M.. Koszty te poniosła wyłącznie powódka A. K. (1) wraz z siostrą I. B. (1). (dowód wpłaty k.7, pismo proboszcza R. – (...)Parafii (...)w M. k. 15) Brak jest w sprawie jakichkolwiek dowodów wskazujących na to, aby pozwana Z. K. (1) również uczestniczyła w kosztach budowy tego pomnika. Na podstawie powyższych ustaleń uznać należy, iż do 2007 - 2009 r powódkom służyło skuteczne prawo do przedmiotowego grobu, a w szczególności do kultywowania pamięci o pochowanych tam zmarłych i dbania o ten grób oraz współdecydowania o ewentualnej zmianie tego grobu na grób murowany. Przede wszystkim powódkom służyło

prawo do dalszego wykupienia miejsca w tym grobie po upływie okresu dwudziestoletniego od ostatniego pochówku. Z uwagi na to, iż w grobie tym pochowana była matka A. K. (1) i Z. K. (1), także pozwana jako osoba najbliższa miała prawo współdecydować o dalszym losie rodzinnego grobu i sposobie kultywowania pamięci o pochowanych tam zmarłych. Decyzje w tym przedmiocie powinny w ocenie Sądu zapadać po porozumieniu się obydwu siostr, a stron przedmiotowego postępowania.

Jednak w dniu 3 listopada 1994 r. W. M. (1) i Z. K. (1) wnieśli do zarządcy cmentarza opłatę za jedno miejsce w grobie rodzinnym. W księgach parafialnych nie wpisano jakiego grobu dotyczy opłata. W dniu 26.04.1995 r. osoby te dokonały dopłaty za drugie miejsce w grobie rodziny M.. (pismo proboszcza R. – (...) Parafii (...) w M. k. 15, dowód wpłaty k. 16, k. 80, dowód wpłaty k. 80) Zarządca cmentarza jak wynika z treści złożonych do akt sprawy pism nie interesował się tym, jakiego grobu dotyczy opłata i czy może zostać skutecznie wniesiona. W szczególności zarządca cmentarza nie ustalił czy do grobu rodzinnego służy prawo także innym osobom niż uiszczającym opłatę.

W zasadzie od tej daty rozpoczął się pomiędzy stronami konflikt w zakresie prawa do przedmiotowego grobu. W 1995 r. Z. K. (1) i jej brat W. M. (1) zdjęli dotychczasowe tablice nagrobne umieszczone przez powódkę A. K. (1) na pomniku nagrobnym i umieścili na grobie nowe wykonane przez siebie. Spotkało się to z protestem A. K. (1). Konsekwencją tego sporu było toczące się w latach 1995 – 1997 pomiędzy A. K. (1) oraz Z. K. (1) i W. M. (1) przed Sądem Rejonowym w Mińsku Mazowieckim postępowanie o przywrócenie i ochronę naruszonego posiadania grobu. Ostatecznie sprawa zakończona została oddaleniem powództwa. Jednak treść powyższego wyroku nie oznacza, iż powódka A. K. (1) została pozbawiona prawa do grobu, a w szczególności do kultywowania pamięci o osobach zmarłych w nim pochowanych. Sprawa cywilna, na którą powołują się pozwane dotyczyła bowiem jedynie zmian związanych z umieszczeniem innych tablic nagrobnych na grobie rodzinnym przez pozwaną Z. K. (1) i jej brata, nie regulował natomiast całościowo praw do przedmiotowego grobu. W czasie kiedy toczyło się to postępowanie powódka nie dysponowała jeszcze prawem do pochowania w tym grobie z uwagi na to, iż nie upłynął jeszcze określony w ustawie dwudziestoletni termin, umożliwiający jakikolwiek pochówek w tym grobie.

Mimo, iż w przedmiotowym grobie spoczywały osoby najbliższe dla powodów w 1999 r. Z. K. (1) i W. M. (1) wykonali bez porozumienia się z powodami prace remontowe grobowca. W ich wyniku wcześniej postawiony przez A. K. (1) pomnik został zburzony, a wymurowana została pieczara na cztery osoby i wybudowany nowy pomnik. (dowody opłaty k. 19, wyjaśnienia stron) Ponownie zarządca cmentarza wyrażając zgodę na wykonanie tych prac nie zainteresował się czy prawa do tego grobu służą jeszcze innym osobom niż tylko tym, które wykupiły w grobie rodzinnym dodatkowe miejsca. (pismo k. 80) Na skutek działań pozwanej Z. K. (1) i jej brata wcześniej pochowane zwłoki umieszczone zostały niżej w ziemi, a nad nimi postawiono nową pieczarę. Takie zachowanie pozwanej Z. K. (1), która uważała się za wyłączną wraz z bratem W. M. (2) dysponentką grobem zaogniło tylko konflikt pomiędzy siostrami, a stronami w tej sprawie. Poza tym wybudowanie grobowca przez Z. K. (1) i W. M. (1) w miejscu grobu ziemnego przed upływem dwudziestu lat pozbawiło powodów prawa do wykupienia miejsca w tym grobie na dalszy czas po upływie określonego w ustawie terminu. Do grobu murowanego nie mają zastosowania przepisy o dalszych pochówkach w tym miejscu i wnoszeniu opłat za przedłużenie terminu dotyczące grobów ziemnych.

Grób ziemny nie uzyskuje statusu grobu murowanego przez sam fakt uiszczenia opłaty przewidzianej za grób murowany. Zmiana charakteru grobu ziemnego na murowany jest możliwa oraz dopuszczalna i wymaga zawarcia stosownej umowy oraz uiszczenia odpowiedniej opłaty. W tej sprawie zamiany grobu ziemnego na grób murowany dokonały osoby, które w tym czasie nie były wyłącznymi dysponentkami przedmiotowego grobu. Jak bowiem wynika z treści art 8 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych zarząd cmentarza wyznaniowego nie może odmówić pochowania zwłok osób, które posiadają nabyte prawo do pochówku w określonym miejscu tego cmentarza. Prawo to służy, obok osoby określonej wyżej także jej bliskim, to jest małżonkowi, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu i przysposobionym.

W ocenie Sądu wyżej opisane zachowanie pozwanej Z. K. (1) tj. dokonane bez zgody osób uprawnionych usunięcie nagrobka, przekształcenie grobu, dokonanie zmian w umieszczonych na nim napisach jest niewątpliwie naruszeniem dobra osobistego powodów w postaci prawa do grobu. Tego rodzaju zachowania uzasadniają udzielenie ochrony z art.

24 k.c. Również zachowania E. K. (1) odmawiające powodom prawa współdecydowania o przystrojeniu grobu, dbania o niego współdecydowania o jego wyglądzie i spokojnym kultywowaniu pamięci pochowanych tam zmarłych stanowią naruszenie dóbr osobistych powodów w postaci szeroko pojętego prawa do grobu. Wprawdzie obydwie pozwane deklarują, iż zezwalają na palenie zniczy i składanie kwiatów na grobie przez powodów, jednak istniejący konflikt pomiędzy stronami widoczny także podczas ich wystąpień przed Sądem, nie pozwala na uznanie, aby deklaracje te były wystarczające do realizowania swoich uprawnień przez powodów.

Do dóbr osobistych określanych jako kult pamięci zmarłych należy również prawo do pochowania w przyszłości własnych zwłok w wybranym przez siebie miejscu, w szczególności w bezpośrednim sąsiedztwie grobu bliskich osób. Powyższy pogląd przyjął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 lutego 1979 r., sygn. akt I CR 25/79 (OSNC 1979, nr 10, poz. 195), i z dnia 7 listopada 2002 r., sygn. akt II CKN 980/00 (OSNC 2004, nr 3, poz. 42). W tej sprawie w grobie rodzinnym spoczywają osoby najbliższe dla pozwanej A. K. (1) oraz M. Z.. Za uzasadnione zatem uznać należy ich prawo do pochowania w przyszłości własnych zwłok w tym grobie razem z osobami najbliższymi. W tym miejscu wskazać należy, iż również Z. K. (1) ma takie prawo, bowiem w tym grobie pochowani są także jej najbliższe osoby.

W ocenie Sądu zachowanie pozwanych Z. K. (1) i E. K. (1) nosi znamiona bezprawności. Bez zgody powodów pozwane samodzielnie zadecydowały o wyglądzie i pojemności grobu, w którym spoczywał wówczas mąż M. Z., a zarazem ojciec A. K. (2) i J. Z.. Nie mieli oni żadnego wpływu na wygląd i rodzaj grobu, w którym jest on pochowany. Jak wynika z prowadzonego postępowania karnego powodowie mieli również wątpliwości co do sposobu wybudowania pieczary przez pozwanych w miejscu grobu ziemnego, czy w tym czasie nie doszło do profanacji zwłok W. Z.. Również A. K. (1) nie miała wpływu na rodzaj i wygląd grobu swojej matki, dziadków i zięcia. Poprzez działania pozwanych została pozbawiona tego prawa. Obecnie uprawnienia powodów ograniczają się do zapalenia zniczy na grobie i złożenia wiązanki. Przy czym, jak wynika z wyjaśnień stron, rodzi to sytuacje konfliktowe i nawet na cmentarzu dochodzi do kłótni między stronami.

Mając na uwadze powyższe ustalenia Sąd uznał, iż w przedmiotowej sprawie powódkiem A. K. (1) i M. Z. oprócz prawa do kultywowania pamięci o bliskich zmarłych pochowanych w grobie rodzinnym służy także prawo do pochowania w nim swoich zwłok w przyszłości. Natomiast A. K. (2) i J. Z. służy prawo do pochowania tych osób w przyszłości w grobie rodziny M. i prawo do kultywowania pamięci o bliskich zmarłych tam pochowanych. Przy czym prawo to obejmuje także prawo do dysponowania grobem przy wykonywaniu prac konserwacyjnych i remontowych. Bowiem powodowie również powinni decydować o tym jak wygląda grób, w którym leży matka powódki, mąż powódki, ojciec powodów.

W tym miejscu wskazać należy, iż wszelkie decyzje dotyczące przedmiotowego grobu powinny być podejmowane przez wszystkich bliskich osób tam pochowanych, nie tylko powodów czy tylko pozwanych. W razie konfliktów do rozwiązywania spornych kwestii pomiędzy współuprawnionymi związanych z korzystaniem ze wspólnego grobu powinny mieć zastosowanie przepisy art. 199 - 205 k.c., które wprawdzie dotyczą zarządu rzeczą wspólną będącą przedmiotem współwłasności, niemniej w drodze analogii mogą mieć zastosowanie do wspólności innych praw, w tym również do wspólnego prawa do grobu.

W przedmiotowej sprawie po stronie pozwanej zostały wskazane wszystkie osoby bliskie dla pochowanych w przedmiotowym grobie zmarłych i potencjalnie zainteresowane zakresem uprawnień do tego grobu. Osoby te potwierdziły prawa powodów do kultywowania pamięci tam pochowanych zmarłych, decydowaniu o tym grobie i pochowaniu w tym grobie w przyszłości A. K. (1) i M. Z.. Tym samym spór ogniskuje się tylko pomiędzy powodami a Z. K. (1) i E. K. (1). Stanowisko pozostałych pozwanych w sprawie nie pozostaje bez wpływu na rozstrzygnięcie przedmiotowej sprawy. Osoby te bowiem w ten sposób niejako potwierdzają prawo powodów określone w ich pozwie.

Ponieważ w stosunku do J. M. (2), M. M. (1) i R. M. (2) powodowie cofnęli powództwo i rzekli się roszczenia Sąd umorzył postępowanie w przedmiotowej sprawie w stosunku do tych osób.

Mając na uwadze powyższe ustalenia Sąd orzekł jak w wyroku. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd oparł na treści art. 98 § 1 k.p.c., Rozstrzygnięcie w zakresie kosztów zastępstwa procesowego Sąd oparł na treści § 2 ust. 1 i 2, § 11 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie

oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, obciążając pozwane obowiązkiem zwrotu tych kosztów po połowie.